NAIL062 P&P Logic: Worksheet 8 – The tableau method in predicate logic

Cíle výuky: Po absolvování cvienĺ student

- rozumí tomu, jak se lií tablo metoda v predikátové logice od výrokové logiky, umí formáln definovat vechny potebné pojmy
- zná atomická tabla pro kvantifikátory, rozumí jejich pouití
- umí sestrojit dokonené tablo pro danou poloku z dané (i nekonené) teorie
- umí popsat kanonický model pro danou dokonenou bezespornou vtev tabla
- zná axiomy rovnosti a rozumí jejich souvislosti s pojmy kongruence, faktorstruktura
- umí aplikovat tablo metodu k eení daného problému (slovní úlohy, aj.)
- rozumí tablo metod pro jazyky s rovností, umí aplikovat na jednoduchých píkladech
- zná vtu o kompaktnosti predikátové logiky, umí ji aplikovat

Píklady na cvienĺ

Problem 1. Pedpokládejme, e:

- *Vichni viníci jsou lhái.*
- *Alespo jeden z obvinných je také svdkem.*
- *ádný svdek nele.*

Dokate tablo metodou, e: *Ne vichni obvinní jsou viníci.* Konkrétn:

(a) Zvolte vhodný jazyk $\mathcal{L}$. Bude s rovností, nebo bez rovnosti?
(b) Formalizujte nae znalosti a dokazované tvrzení jako sentence $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \varphi$ v jazyce $\mathcal{L}$.
(c) Sestrojte tablo dkaz sentence φ z teorie $T = \{\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3\}$.

Problem 2. Uvate následující tvrzení:

(i) Nula je malé íslo.
(ii) íslo je malé, práv kdy je blízko nuly.
(iii) Souet dvou malých ísel je malé íslo.
(iv) Je-li x blízko y, potom $f(x)$ je blízko $f(y)$.

Chceme dokázat, e platí: *(v) Jsou-li x a y malá ísla, potom $f(x+y)$ je blízko $f(0)$.*

(a) Formalizujte tvrzení jako sentence $\varphi_1, \ldots, \varphi_5$ v jazyce $L = \langle M, B, f, +, 0\rangle$ bez rovnosti.
(b) Sestrojte dokonené tablo z teorie $T = \{\varphi_1, \varphi_2, \varphi_3, \varphi_4\}$ s polokou $F\varphi_5$ v koeni. Rozhodnte, zda platí $T \models \varphi_5$.
(c) Pokud existují, uvete alespo dv kompletní jednoduché extenze teorie T.

Problem 3. Uvame jazyk $L = \langle c\rangle$ s rovností, kde c je konstantní symbol. Tablo metodou dokate, e v teorii $T = \{(\exists x)(\forall y)x = y\}$ platí formule $x = c$.

Problem 4. Bu L jazyk s rovností obsahující binární relaní symbol $\leq$ a T teorie v tomto jazyce taková, e T má nekonený model a platí v ní axiomy lineárního uspoádání. Pomocí vty o kompaktnosti ukate, e T má model $\mathcal{A}$ s *nekoneným klesajícím etzcem*; tj. e v A existují prvky c_i pro kadé $i \in \mathbb{N}$ takové, e: $\cdots < c_{n+1} < c_n < \cdots < c_0$. (Z toho plyne, e pojem *dobrého uspoádání* není definovatelný v logice prvního ádu.)

Dalí píklady k procvienĺ

Problem 5. Uvate následující tvrzení:

(i) Kadý docent napsal alespo jednu uebnici.
(ii) Kadou uebnici napsal njaký docent.

(iii) U kadého docenta nkdo studuje.
(iv) Kadý, kdo studuje u njakého docenta, peetl vechny uebnice od tohoto docenta.
(v) Kadou uebnici nkdo peetl.

(a) Formalizujte *(i)–(v)* jako sentence $\varphi_1, \varphi_2, \varphi_3, \varphi_4, \varphi_5$ v $L = \langle N, S, P, D, U \rangle$ bez rovnosti.
(b) Sestrojte dokonené tablo z teorie $T = \{\varphi_1, \varphi_2, \varphi_3, \varphi_4\}$ s polokou $F\varphi_5$ v koeni.
(c) Je sentence φ_5 pravdivá v teorii T? Je livá v T? Je nezávislá v T? Zdvodnte.
(d) Má teorie T kompletní konzervativní extenzi? Zdvodnte.

Problem 6. Tablo metodou dokate následující pravidla 'vytýkání' kvantifikátor, kde $\varphi(x)$ je formule s jedinou volnou promnnou x, a ψ je sentence.

(a) $\neg(\exists x)\varphi(x) \to (\forall x)\neg\varphi(x)$
(b) $(\forall x)\neg\varphi(x) \to \neg(\exists x)\varphi(x)$
(c) $((\exists x)\varphi(x) \to \psi) \to (\forall x)(\varphi(x) \to \psi)$
(d) $(\forall x)(\varphi(x) \to \psi) \to ((\exists x)\varphi(x) \to \psi)$

Problem 7. Nech $L(x, y)$ reprezentuje *"existuje let z x do y"* a $S(x, y)$ reprezentuje *"existuje spojení z x do y"*. Pedpokládejme, e z Prahy lze lett do Bratislavy, Londýna a New Yorku, a z New Yorku do Paíe, a platí

- $(\forall x)(\forall y)(L(x, y) \to L(y, x))$,
- $(\forall x)(\forall y)(L(x, y) \to S(x, y))$,
- $(\forall x)(\forall y)(\forall z)(S(x, y) \wedge L(y, z) \to S(x, z))$.

Dokate tablo metodou, e existuje spojení z Bratislavy do Paíe.

Problem 8. Bu T následující teorie v jazyce $L = \langle R, f, c, d \rangle$ s rovností, kde R je binární relaní symbol, f unární funkní symbol, a c, d konstantní symboly:

$$T = \{R(x, x), R(x, y) \wedge R(y, z) \to R(x, z), R(x, y) \wedge R(y, x) \to x = y, R(f(x), x)\}$$

Oznarme jako T' generální uzávr T. Nech φ a ψ jsou následující formule:

$$\varphi = R(c, d) \wedge (\forall x)(x = c \vee x = d) \qquad \psi = (\exists x)R(x, f(x))$$

(a) Sestrojte tablo dkaz formule ψ z teorie $T' \cup \{\varphi\}$. (Pro zjednoduení mete krom axiom rovnosti v tablu pímo pouívat axiom $(\forall x)(\forall y)(x = y \to y = x)$, co je jejich dsledek.)
(b) Ukate, e ψ není dsledek teorie T, tím e najdete model T, ve kterém ψ neplatí.
(c) Kolik kompletních jednoduchých extenzí (a na $\sim$) má teorie $T \cup \{\varphi\}$? Uvete dv.
(d) Nech S je následující teorie v jazyce $L' = \langle R \rangle$ s rovností. Je T konzervativní extenzí S?

$$S = \{R(x, x), R(x, y) \wedge R(y, z) \to R(x, z), R(x, y) \wedge R(y, x) \to x = y\}$$

K ZAMYLENÍ

Problem 9. Dokate syntakticky, pomocí transformací tabel:

(a) *Vtu o konstantách*: Bu φ formule v jazyce L s volnými promnnými $x_1, \ldots, x_n$ a T teorie v L. Oznarme L' extenzi L o nové konstantní symboly $c_1, \ldots, c_n$ a T' teorii T v L'. Potom platí: $T \vdash (\forall x_1) \ldots (\forall x_n)\varphi$ práv kdy $T' \vdash \varphi(x_1/c_1, \ldots, x_n/c_n)$
(b) *Vtu o dedukci*: Pro kadou teorii T (v uzavené form) a sentence φ, ψ platí: $T \vdash \varphi \to \psi$ práv kdy $T, \varphi \vdash \psi$

Problem 10. Mjme teorii T^* s axiomy rovnosti. Pomocí tablo metody ukate, e:

(a) $T^* \models x = y \;\to\; y = x$ (symetrie)
(b) $T^* \models (x = y \;\wedge\; y = z) \;\to\; x = z$ (tranzitivita)

Hint: Pro (a) pouijte axiom rovnosti (*iii*) pro $x_1 = x$, $x_2 = x$, $y_1 = y$ a $y_2 = x$,
na (b) pouijte (*iii*) pro $x_1 = x$, $x_2 = y$, $y_1 = x$ a $y_2 = z$.